

GLB-pilot “De kievit als boegbeeld voor vergroening van de melkveehouderij”

Bijlagenrapport

september 2021

Inhoudsopgave

1	Bijlage 1 De vier deelgebieden en de deelname per deelgebied	p. 3
2	Bijlage 2 De praktijkmaatregelen en de keuzen van de deelnemers	p. 8
3	Bijlage 3 De ecologische resultaten in meer detail	p. 7
4	Bijlage 4 Voornaamste resultaten van de sociaaleconomische monitoring	p. 11
5	Bijlage 5 Controle van maatregelen vanuit de lucht	p. 12

Colofon

Dit rapport is een uitgave van Collectief Noordwest Overijssel.

Auteurs: Esther Graaskamp en Peter van den Brandhof.

Fotografen: Peter van den Brandhof, Michiel Elderenbosch, Joachim van der Valk, Esther Graaskamp.

Voor meer informatie kunt u kijken op www.collectiefnoordwestoverijssel.nl/glb-pilot.

Hier kunt u onder andere een korte film en folders bekijken. Andere rapportages van deze pilot kunt u opvragen via secretariaat@collectiefnoordwestoverijssel.nl.

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Bij dit project is sprake van steun vanuit ELFPO.

De vier deelgebieden en de deelname per deelgebied

Bijlage:

1.

De pilot is uitgevoerd in vier deelgebieden: Kallenkote, Mastenbroek, Tolhuislanden en Wijthmen

Kallenkote

Deelgebied Kallenkote ligt in de gemeente Steenwijkerland. De totale oppervlakte van het deelgebied is circa 440 ha. Kallenkote is een open gebied met lintbebouwing langs de randen van het gebied, met name de bebouwing van het lintdorp Kallenkote zelf. Het gebied wordt doorkruist door enkele wegen, waaraan ook enige bebouwing te vinden is. Opgaande begroeiing bevindt zich vooral nabij de bebouwing en op een enkele locatie langs de wegen in het gebied. Daarnaast is er een enkel perceel met opgaande begroeiing aanwezig. Buiten de wegen om bestaat de kern van het gebied uit agrarische percelen, met een vrij grootschalige verkaveling en veel lange, rechte

percelen. Naast grasland is er op redelijke schaal bouwland aanwezig. Deelgebied Kallenkote is het enige pilotgebied waar weidevogelbeheer onder ANLb voor niet-kritische soorten mogelijk is. Dat wil zeggen dat er specifiek voor de kievit weidevogelbeheer binnen ANLb mogelijk is. Verschillende agrariërs zijn hier ook actief mee bezig.

Mastenbroek

Het deelgebied Mastenbroek beslaat slechts een deel van de totale Mastenbroekerpolder. Het deelgebied heeft desondanks een oppervlakte van ruim 700 ha. Het gebied ligt deels in de gemeente Zwartewaterland en deels in de gemeente Zwolle. Mastenbroek betreft een open gebied; de bebouwing bevindt zich voornamelijk aan de rand van het gebied. Opgaande begroeiing is vooral te vinden bij de bebouwing. Het gebied wordt doorkruist door een hoogspanningsleiding. Binnen het gebied liggen verschillende watergangen tussen de percelen. Van noord naar zuid ligt een bredere wetting, die het gebied als het ware in twee helften verdeelt. In deelgebied Mastenbroek is binnen het ANLb weidevogelbeheer voor kritische soorten (met name grutto, tureluur en wulp) mogelijk. De kievit heeft echter deels andere biotoop-eisen, waardoor deze niet volledig kan profiteren. Diverse agrariërs binnen het deelgebied zijn deelnemer aan het ANLb.

Tolhuislanden

Deelgebied Tolhuislanden ligt ten noordoosten van Zwolle en valt ook onder deze gemeente. Het totale deelgebied heeft een oppervlakte van circa 630 ha. Het betreft een open gebied met verspreid verschillende huizen en boerderijen. Het gebied wordt doorkruist door enkele wegen. Opgaande begroeiing is met name rond bebouwing en verharde wegen te vinden. Binnen het deelgebied staan een aantal windmolens. Het agrarisch gebied bestaat voor 80-90% uit grasland, de overige percelen bestaan uit bouwland, waaronder percelen met mais. Er is een grote afwisseling tussen grote en kleinere kavels met daartussen een greppelstructuur. Deelgebied Tolhuislanden is grotendeels begrensd binnen het ANLb voor weidevogelbeheer voor de kritische soorten (met name grutto, tureluur en wulp). Diverse agrariërs binnen het deelgebied zijn dan ook deelnemer aan het ANLb. Een beperkte deel valt buiten deze begrenzing, waardoor daar geen weidevogelbeheer onder ANLb mogelijk is.

Wijthmen

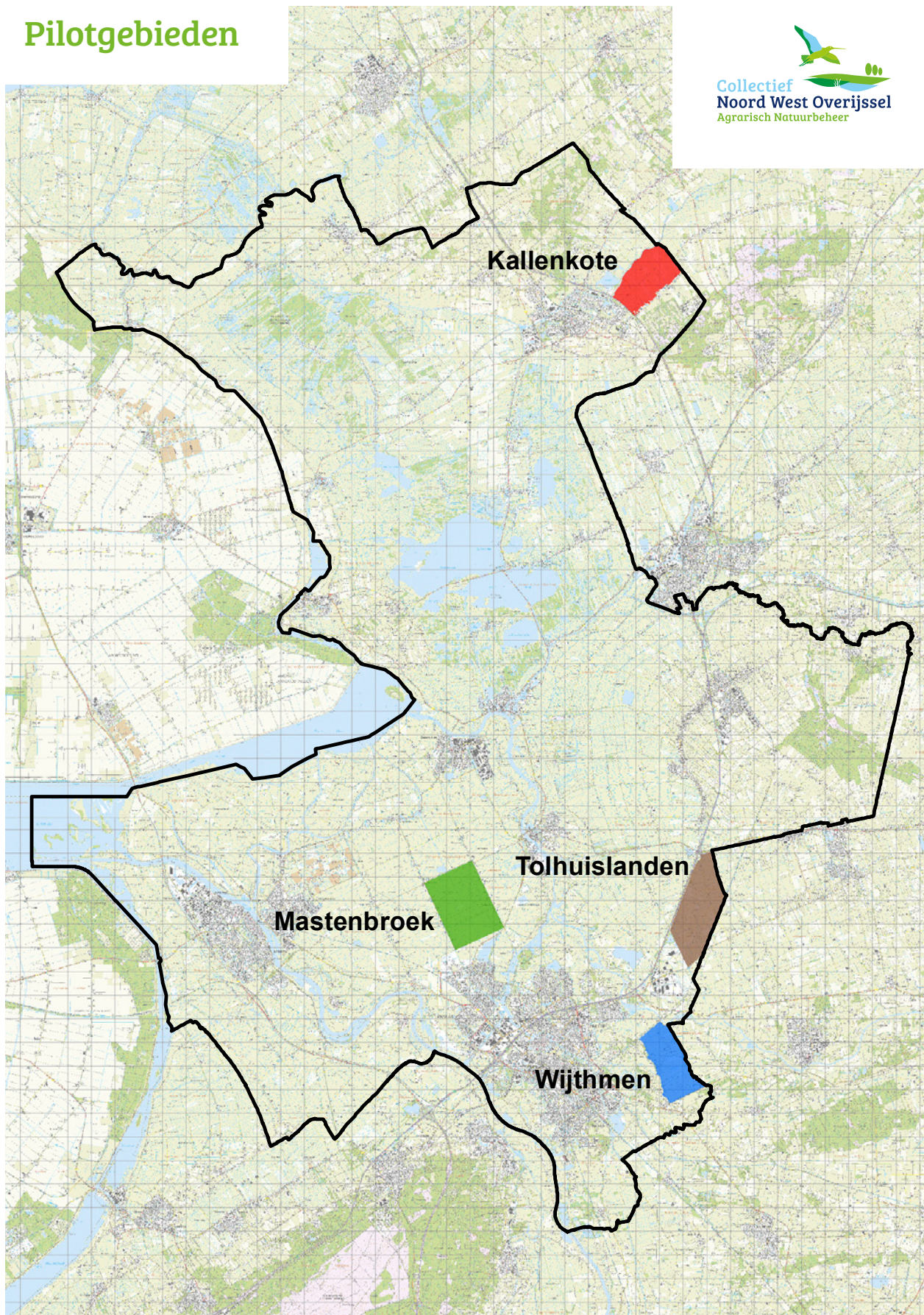
Deelgebied Wijthmen ligt in de gemeente Zwolle. Het gebied beslaat circa 440 ha. In het gebied zijn twee elementen duidelijk aanwezig: de spoorlijn tussen Zwolle en Dalfsen en een hoogspanningsleiding doorkruisen het gebied. Verder betreft het deelgebied een vrij open gebied met verspreid verschillende huizen en boerderijen. Door het gebied lopen enkele verharde wegen, die vooral door lokaal verkeer gebruikt worden. Opgaande begroeiing is met name rond bebouwing en verharde wegen te vinden. Het agrarisch gebied bestaat voor een aanzienlijk deel uit grasland, met daarnaast verschillende percelen mais. Er is een grote afwisseling tussen grote en kleinere kavels met daartussen een greppelstructuur. Ook zijn er grotere watergangen aanwezig, zoals de Emmertochtsloot. Deelgebied Wijthmen is niet begrensd onder het provinciale Natuurbeheerplan. Dat betekent dat weidevogelbeheer onder ANLb niet mogelijk is in dit deelgebied.

Overzicht Pilotgebieden

Deelgebied	Aantal deelnemers	Aantal deelnemende hectares
Tolhuislanden	13	360,44
Wijthmen	15	303,57
Mastenbroek	17	605,48
Kallenkote	7	323,94
Totaal	52	1.593,43

Pilotgebieden

De praktijkmaatregelen en de keuzen van de deelnemers

 Kievitpakketten:	Beschrijving	 Aantal deelnemers
A. Basis	• Randenbeheer op 2% van het bedrijfsareaal binnen het pilotgebied	4
B. Rand	• Randenbeheer op 6% van het bedrijfsareaal binnen het pilotgebied	11
C. Stalmest	• Randenbeheer op 2% van het bedrijfsareaal binnen het pilotgebied	24
	• Ruige stalmest op 10% van het areaal, uitgereden op percelen met randenbeheer	
D. Water	• Randenbeheer op 2% van het bedrijfsareaal binnen het pilotgebied	5
	• Drassig op 1% van het areaal, op een perceel met randenbeheer	
E. Combinatie	• Randenbeheer op 2% van het bedrijfsareaal binnen het pilotgebied	8
	• Ruige stalmest op 5% van het areaal, uitgereden op de percelen met randenbeheer	
	• Drassig op 0,5% van het areaal, op een perceel met zowel randenbeheer als ruige mest	

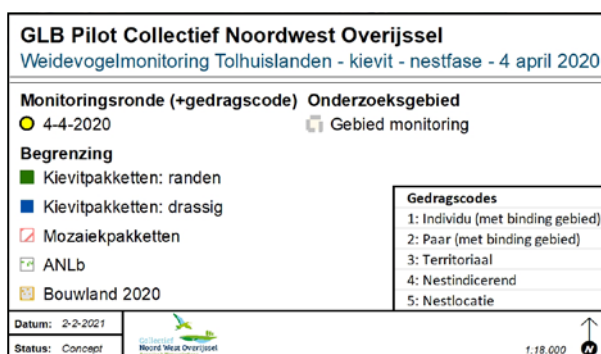
Mozaïekpakketten (conform voorwaarden ANLb):	 Aantal deelnemers
Grasland met rustperiode: 1 april - 1 juni	2
Grasland met rustperiode: 1 mei – 1 juni, voorweiden	2
(Greppel)plasdras: inundatie 15 februari – 15 mei	--
Rustperiode bouwland 1 maart – 15 mei	3
Kruidenrijk grasland, 1 april – 15 juni	3
Extensief beweid grasland: 1 mei – 15 juni, minimaal 1 en maximaal 3 GVE/ha	3
Kruidenrijke akkerrand, minimaal 3 meter breed	--

De ecologische resultaten in meer detail

Vrijwilligers hebben onderzoek gedaan naar het voorkomen van de kieviten in relatie tot de maatregelen en het gebruik van de maatregelen.

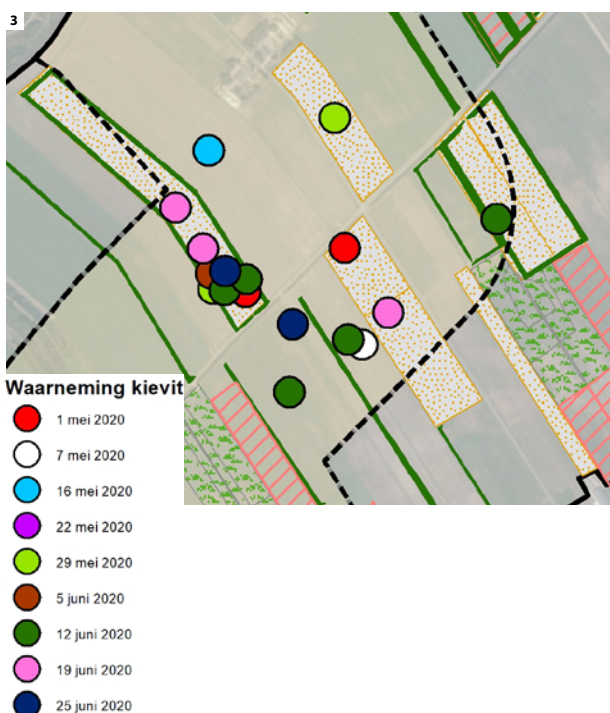
Samengevat zijn veel kieviten waargenomen op of nabij bouwland, in grasland op kortere vegetatie en op drassige delen en plasdras. Kievitkuikens zijn diverse malen waargenomen in of nabij de randen. Ook nabij drassige delen met veel water en plasdras zijn kieviten en hun kuikens regelmatig waargenomen. Verschillende kievitkuikens werden aangetroffen in randen langs bouwland. Hieronder enkele resultaten van de ecologische monitoring.

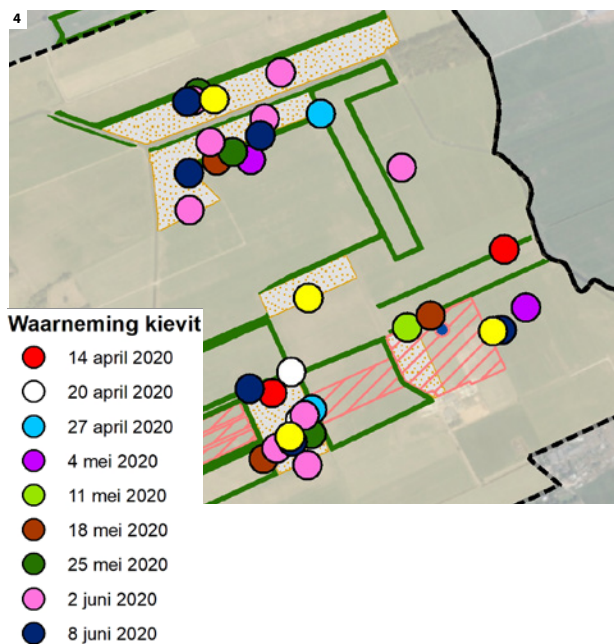
Figuur 1 ; Kieviten tijdens de broedfase in Tolhuislanden waargenomen op 4 april 2020 (1e legpiek). De kieviten zijn in hoge aantallen verspreid over het gebied waargenomen, zowel op bouwland als op kort grasland.

Figuur 2 ; Kieviten tijdens de broedfase in Wijkhuizen waargenomen op 4 mei 2020 (2e legpiek). In dit gebied zijn broedende kieviten met name waargenomen op bouwland.

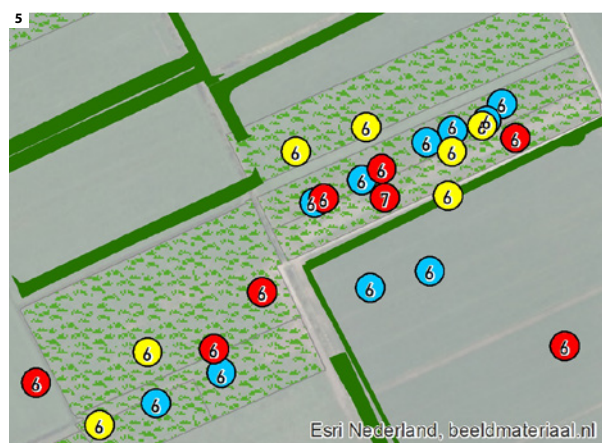
Figuur 3 ; Kieviten tijdens de kuikenfase in Kallenkote op verschillende data. Diverse waarnemingen zijn gedaan nabij de randen, met name bij de bouwlandpercelen waar ook randen omheen liggen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat kuikens na circa 35 dagen vliegvlug zijn. Gezinnen kunnen dus op verschillende data zijn aangetroffen.

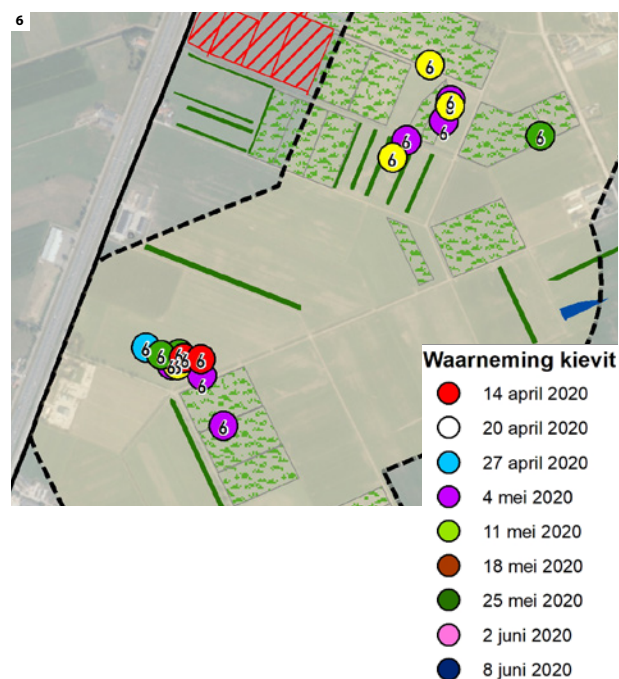
Figuur 4 ; Kieviten tijdens de kuikenfase in Wijthmen op verschillende data. Diverse waarnemingen zijn gedaan nabij de randen, met name bij de bouwlandpercelen waar ook randen liggen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat kuikens na circa 35 dagen vliegvlug zijn. Gezinnen kunnen dus op verschillende data zijn aangetroffen.

Effecten op andere weidevogels en andere diersoorten

Het ecologisch onderzoek heeft niet alleen plaatsgevonden voor de kievit, maar ook voor andere weidevogels, met name grutto, tureluur, wulp en scholekster. Ook voor deze soorten betrof het onderzoek met name het gebruik van de maatregelen. Voor alle soorten, met in het bijzonder de grutto en de tureluur werden de waarnemingen vooral gedaan op of in de directe nabijheid van beheer. De hoogste concentraties zijn waargenomen bij plasdrassen (ANLb) of drassige delen (pilot). Ook bij de randen zijn diverse waarnemingen gedaan. Hieronder enkele voorbeelden ter illustratie. Tijdens de pilot zijn vele waarnemingen gedaan van hazen en zelfs jonge reeën in de randen. Vooral hazen hebben veelvuldig gebruik gemaakt van de randen.

Figuur 5 ; Grutto's tijdens de kuikenfase in Mastenbroek op verschillende data. Het ANLb-beheer betreft hier twee plasdrassen met kruidenrijk grasland. De hoogste concentraties zijn waargenomen bij de plasdrassen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat kuikens na circa 28 dagen vliegvlug zijn. Gezinnen kunnen dus op verschillende data zijn aangetroffen.

GLB Pilot Collectief Noordwest Overijssel	
Weidevogelmonitoring Tolhuislanden - tureluur	
Monitoringsronde (+gedragscode)	Onderzoeksgebied
9-5-2020	Gebied monitoring
16-5-2020	
23-5-2020	
30-5-2020	
13-6-2020	
Begrenzing	
Kievitpakketten: randen	
Kievitpakketten: drassig	
Mozaiekpakketten	
ANLb	
	Gedragscodes
	6: Gezin met jongen
	8: Kuiken 0-10 dagen
	9: Kuiken 10-20 dagen
	10: Kuiken 20 dagen-vliegvlug

Figuur 6 ; Tureluurs tijdens de kuikenfase in Tolhuislanden op verschillende data. De hoge aantallen waarnemingen in het noorden is gedaan bij een plasdras onder ANLb. De hoge aantallen waarnemingen in het zuiden zijn gedaan bij drassige delen onder de pilot. Tureluurs zijn regelmatig nabij randen aangetroffen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat kuikens na circa 25 dagen vliegvlug zijn. Gezinnen kunnen dus op verschillende data zijn aangetroffen. kuikens na circa 25 dagen vliegvlug zijn. Gezinnen kunnen dus op verschillende data zijn aangetroffen.

Voornaamste resultaten van de sociaaleconomische monitoring

> Een groot deel van de deelnemers (69%) gaf aan dat de informatie uit de workshop heeft geholpen bij het uitvoeren van het pakket. Bij een enkeling kon door de informatie uit de workshop een beter passend pakket gekozen worden.

> De deelnemers ervoeren het kunnen leveren van een maatschappelijke bijdrage, de mogelijkheid voor een vergoeding van natuurbeheer en waardering door de omgeving als meest positief.

> Het gros van de deelnemers (79%) vindt dat er een zinvolle bijdrage geleverd is aan de weidevogelstand.

> Bij 29% van de deelnemers is de motivatie om de kievit te beschermen gedurende de pilot toegenomen. Bij 59% is de motivatie gelijk gebleven en bij 2% is deze motivatie afgenomen. Het waarnemen van kieviten en kievitkuikens in het land zorgde voor een toename van de motivatie. Predatie zorgde voor een afname van de motivatie.

> Veel deelnemers (65%) vinden het belangrijk om opnieuw een beheerpakket toe te passen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de praktische inpasbaarheid, de hoogte van de vergoeding en het verwachte positieve effect op weidevogels.

> De deelnemers verwachten dat respectievelijk het pakket Water, Combinatie, Stalmest, Rand en Basis het meest positieve effect hebben op weidevogels. Daarnaast gaven ze aan dat het verminderen van predatoren, het aanleggen van plasdras en een uitgestelde maaidatum de belangrijkste maatregelen zijn om de weidevogelstand te laten stijgen.

> Vooraf verwachtte de grootste groep deelnemers tussen de 0,5 en de 1 uur per week extra kwijt te zijn aan het beheer. Achteraf gaf de grootste groep deelnemers aan dat het beheer minder dan 0,5 uur per week kostte. Aandachtspunt hierbij is dat veel werkzaamheden "even tussendoor" plaatsvinden en niet meegerekend worden in de tijd. Er is een verschil waarneembaar tussen deelnemers die werk uitbesteden aan de loonwerker en deelnemers die veel (land) werk zelf doen. Als de loonwerker maait, is het afzetten van de stroken die niet gemaaid mogen worden noodzakelijk. Communicatie met de loonwerker vraagt extra tijd.

> De tijd werd met name besteed aan het plaatsen van extra afrasteringen, andere/ extra grondbewerkingen en communicatie met medewerkers en de loonwerker. Andere/ extra grondbewerkingen bestonden o.a. uit anders mesten/ maaien/ weiden, afzetten van randen en het controleren van de plasdraspomp. Bij het merendeel ging de uitvoering van de werkzaamheden voor de maatregelen volgens verwachting of viel deze mee.

> De belangrijkste nadelen met betrekking tot uitvoering waren volgens de deelnemers een verminderde kwaliteit van de grasmat, extra kosten voor balen t.o.v. kuilen en frictie met de opgelegde datums.

> Deelnemers ervoeren met name negatieve effecten op de bedrijfsvoering door een lagere voerkwaliteit, meer arbeid en een lagere grasopbrengst.

> De inpasbaarheid van de maatregelen werd door 16% van de deelnemers als matig ervaren, 49% als neutraal, 33% als goed en 2% als zeer goed. Het gros van de deelnemers kon de maatregelen dus goed inpassen.

> De inzet van vrijwilligers ervoeren de meeste deelnemers als zeer waardevol.

> De vergoeding die de boeren ontvingen voor het beheer wordt beoordeeld als voldoende tot laag. Als de maatregelen onder de ecoregeling vallen, en daarmee de huidige vergroeningspremie vervangen, ontstaan bij boeren twijfels over de (her)haalbaarheid.

> Het merendeel van de deelnemers ziet graag een hogere vergoeding voor de pakketten Water en Combinatie.

Controle van maatregelen vanuit de lucht

Controle van randen

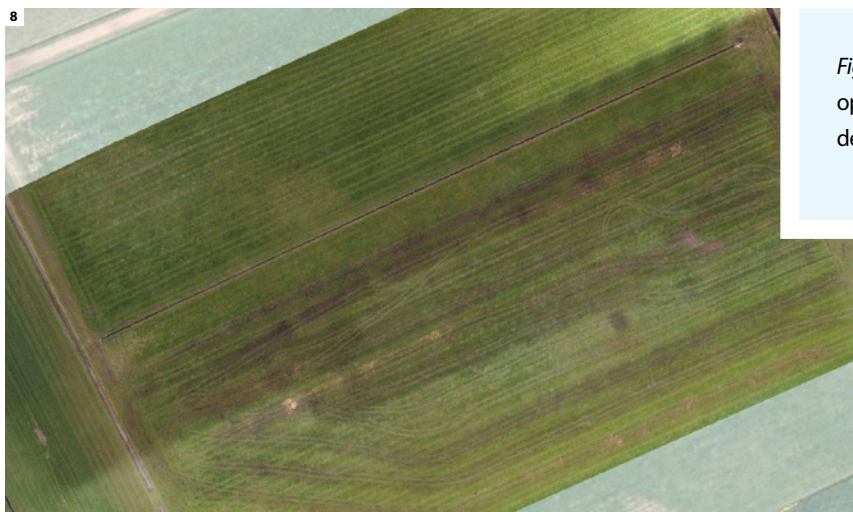
De aanwezige randen waren vanuit de lucht zeer goed waarneembaar. Ook de lengtes en breedtes waren goed op te meten, zodat de oppervlaktes rand per deelnemer te berekenen waren. Met name de randen waarbij de rest van het perceel kort daarvoor gemaaid was, waren zeer goed waarneembaar. Maar ook wanneer de rest van het perceel al eerder gemaaid was, waren de randen duidelijk zichtbaar. In verschillende gevallen waren de percelen met randen nog niet gemaaid. Op dat moment waren de randen uiteraard nog niet zichtbaar. Dit is eenvoudig te ondervangen door satellietbeelden van meerdere momenten te gebruiken voor de controles. De randen lenen zich dan ook uitstekend voor controles vanuit de lucht (zie figuur 7).

Figuur 7 ; voorbeeld van opnames vanuit de lucht, waarop de randen duidelijk zichtbaar zijn in deelgebied Wijthmen

Controle van ruige mest

Deelnemers die ruige mest hadden uitgereden, hebben dit bij het Collectief gemeld, zoals ook gebruikelijk is bij het ANLb. Er was dus bekend wanneer de ruige mest uitgereden is. De ruige mest is op een vaste locatie in de tijd gevolgd vanaf het moment dat het uitgereden werd. Hierbij zijn de percelen wekelijks ingevlogen. Doel hiervan was om te onderzoeken hoe lang dit na het uitrijden nog vanuit de lucht zichtbaar was. Bij het onderzoek was de ruige mest een week zichtbaar na het uitrijden, daarna niet meer. Met name direct na het uitrijden was de zichtbaarheid goed (zie figuur 8). Het is dus mogelijk om het uitrijden van ruige mest te controleren met satellieten, onder de voorwaarde dat er opnames beschikbaar zijn om dit binnen een week na het uitrijden te kunnen controleren.

Figuur 8 : De ruige mest is zichtbaar op het perceel vlak na het uitrijden in deelgebied Tolhuislanden.

Controle van drassige locaties

Voor de drassige locaties is ook onderzocht hoe dit gedurende het seizoen zichtbaar was op de luchtfoto's. Evenals bij de ruige mest zijn hiervoor een vaste locaties gebruikt. Tijdens dit onderzoek is tevens in het veld de oppervlakte van de drassige locaties fysiek onderzocht door met GPS om de drassige locatie heen te lopen. Hierdoor kon de vanuit de lucht waarneembare drassige locatie vergeleken worden met de op de grond waarneembare drassige locatie, zowel in oppervlakte als in exacte ligging. Uit dit onderzoek bleek, dat de drassige locaties minder geschikt zijn om met een HD-camera vanuit de lucht te controleren. De delen waar water goed zichtbaar was, waren goed vanuit de lucht waarneembaar. De delen die wel drassig waren, maar waar geen water zichtbaar was, waren niet waarneembaar. Wellicht is het mogelijk een beter beeld te krijgen van de drassige locaties met bijvoorbeeld een multispectrale camera, maar dat is niet onderzocht.

Figuur 9 : Het open water van drassige delen is vanuit de lucht zichtbaar, minder natte stukken met vegetatie zijn niet zichtbaar.

Bij dit project is sprake van steun vanuit ELFPO.

Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert in zijn platteland

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Collectief
Noord West Overijssel
Agrarisch Natuurbeheer